

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

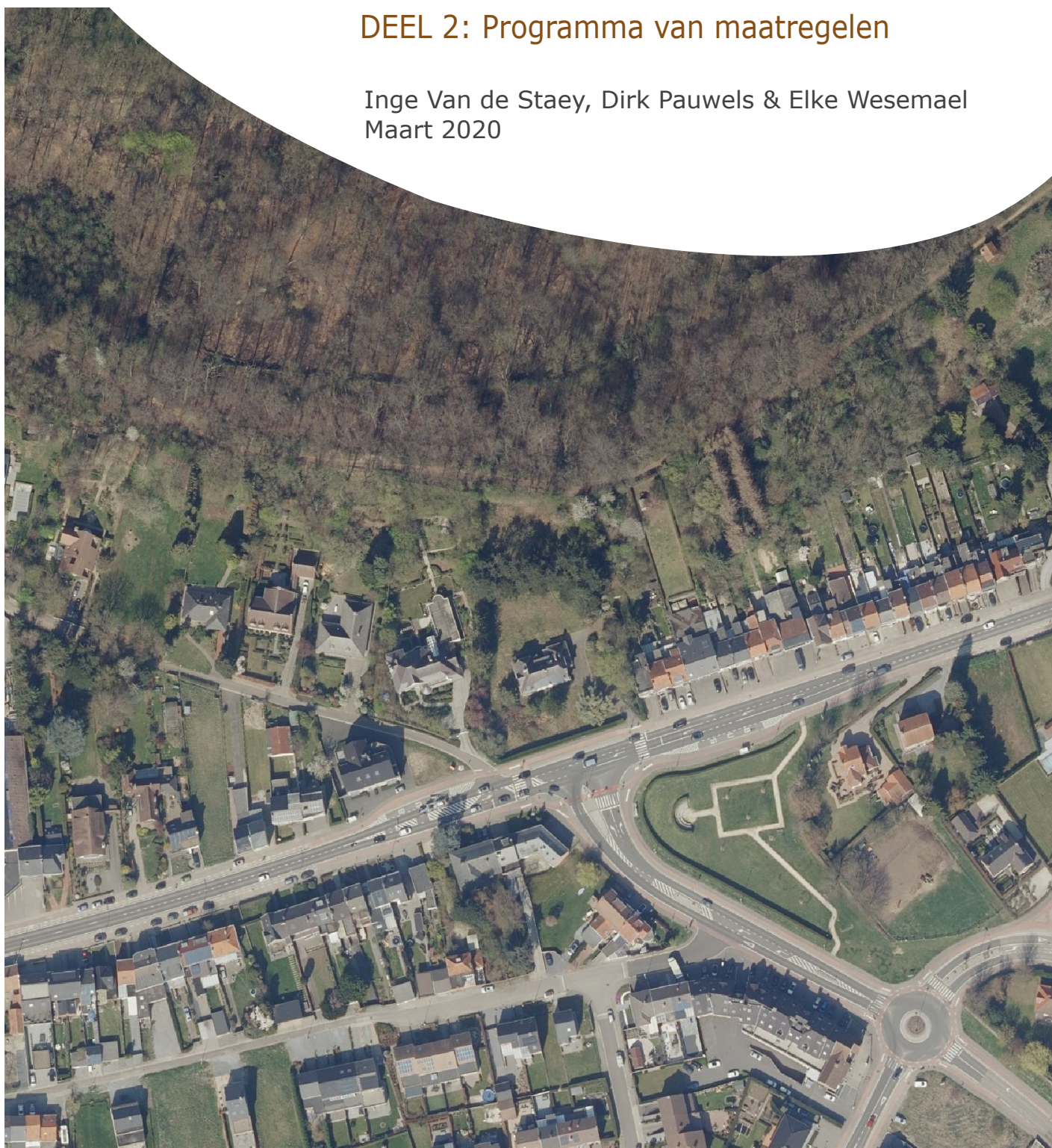
RAPPORT 851

Archeologienota Tongeren,
Sint-Truidersteenweg 169

Bestemmingswijziging van woning met
praktijk naar dierenkliniek

DEEL 2: Programma van maatregelen

Inge Van de Staey, Dirk Pauwels & Elke Wesemael
Maart 2020

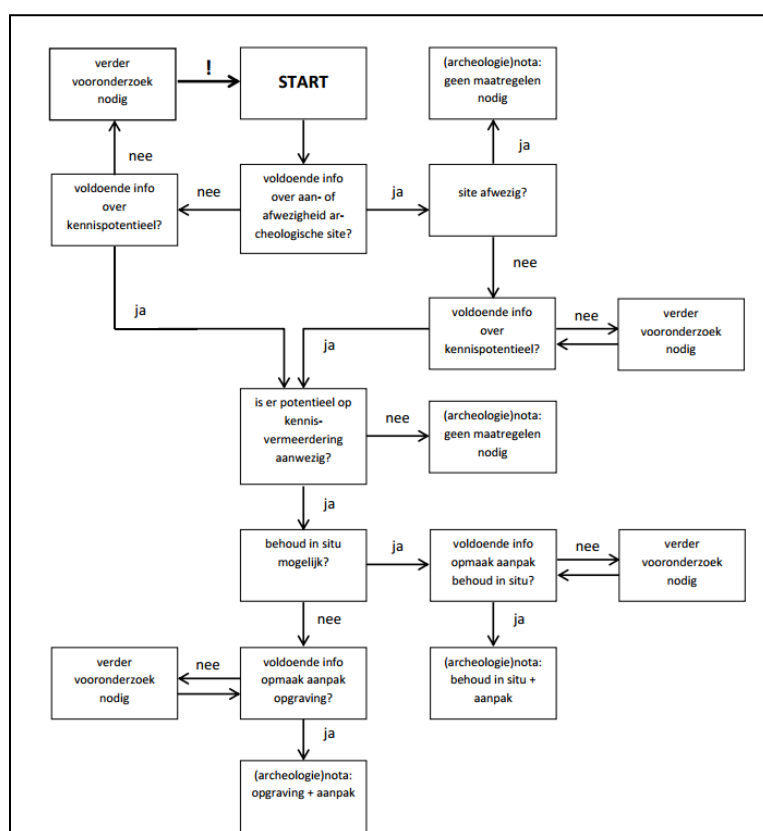
DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies

1.1 Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Tot op heden werd enkel een vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek (2020B199) uitgevoerd met betrekking tot het volledige terrein, kadastraal gekend als Tongeren 1, Afd. 1, sie. D, perceelnrs 11m4, 11r5 en 11p5.. Het projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 4466 m².

Op basis van het bureauonderzoek is het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de waarde van al dan niet aanwezig archeologisch erfgoed (kennispotentieel) en de omgang hiermee.

Afb. 42: Beslissingsboom bij de afweging voor de noodzaak van verder vooronderzoek en/of een opgraving (Bron: OE, CGP 4.0, 32).

1.2 Duiding en waardering van de archeologie in het projectgebied

Noch de topografische ligging noch gekende archeologische data uit naburig onderzoek of vondstmeldingen nopen ons het archeologisch potentieel voor prehistorische artefactensites anders dan laag in te schatten. Ook voor de proto-historische periode kan dit lage potentieel aangehouden worden.

Voor de Romeinse tijd zijn er voor het projectgebied archeologische data voorhanden in de vorm van het aardlichaam van de aquaduct. De noordelijke helft van het projectgebied maakt deel uit van deze beschermde archeologische site (ID 2583).³³ Voor de zuidelijke helft van het terrein, waarbinnen ook de bodemingrepen zullen

³³ Beschermde archeologische site: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2583>

plaatsvinden, dienen wij rekening te houden met het feit dat dit nog net sporen kan bevatten van het grachtencomplex van de 2de-eeuwse stadsmuur, voor zover er op de westhoek van de stadsverdediging ook drie grachten te verwachten zijn. Of er in de zuidelijke helft van het projectgebied werd gebouwd is niet gekend, misschien moeten wij rekening houden met een *non-aedificandi* zone langsheen de randen van de aarden wal. Sporen van (laat)-Romeinse begraving zijn niet uitgesloten. Het archeologisch potentieel van het projectgebied wordt voor de Romeinse tijd daarom als matig ingeschat.

Met uitzondering van de melding van een niet ander gedateerd middeleeuws 'loopvlak' met geassocieerd(?) aardewerk en de vermelding van wijngaarden op de Beukenberghelling beschikken wij over geen informatie voor de gehele middeleeuwen, noch voor de latere perioden. Het potentieel voor het projectgebied voor deze gehele tijdspanne wordt dan ook als laag ingeschat.

1.3 Impact van de geplande bodemingrepen

Op basis van de omschrijving van de geplande bodemingrepen in *Deel 1: Verslag van de resultaten, 1. Beschrijvend gedeelte, 1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen* kan de impact van deze bodemingrepen op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed bepaald worden.

De initiatiefnemer plant op een 4466 m² groot terrein aan de Sint-Truidersteenweg 169 te Tongeren (prov. Limburg) de transformatie van een woonst tot dierenkliniek. Deze omvorming gebeurt d.m.v. een minimum aan verbouwingen aan het hoofdvolume, en met behoud van bestaande bijgebouwen en beplanting in het achterliggende tuingedeelte (ca. 1951 m²). In deze achterliggende zone vinden geen bodemingrepen plaats.

Dit is wel het geval, hetzij enkel verspreid, in een zone van ca. 2515 m², in het zuiden van het projectgebied, rondom de bestaande en te behouden woning (ca. 220 m²). Ook hier zijn de bodemingrepen echter eerder beperkt. De aanleg van nieuwe verhardingen voor een inrit en toegangsweg en van parkeerruimte in de tuin vóór en naast het hoofdvolume nemen een totale oppervlakte in van 540 m².

Verder zullen ook enkele hagen en een strook lage beplanting langsheen de zuidgrens van het projectgebied worden aangeplant. Tenslotte worden enkele leidingen in het oosten in de richting van de bestaande nutsvoorzieningen (putten) getrokken. De bodemingrepen bereiken een gemiddelde diepte van ca. 20 - 40 cm (voor de aanleg van de verhardingen), met plaatselijk enkele diepere ingrepen voor de aanleg van nutsleidingen en enkele plantputten.

De kans dat er in het projectgebied een archeologisch bodemarchief aanwezig is, is reëel maar kan momenteel niet worden gesubstantieerd. Ook over de positie en bewaringstoestand van een dergelijk archief kan bij gebrek aan onderzoek in of vlakbij het projectgebied slechts in beperkte mate een uitspraak worden gedaan: het inhumatiegraf dat in 1946 in de buurt werd aangetroffen was weliswaar intact bewaard, maar informatie over de positie ervan (horizontaal én verticaal) ontbreekt. In confrontatie met de gekende toestand op het terrein kan echter worden aangenomen dat deze bodemingrepen zich grotendeels ter hoogte van de huidige verhardingen/zone met nutsleidingen in het zuiden, dan wel ter hoogte van een recent gedempte vijver plaatsvinden, en zijn zo quasi volledig binnen een reeds geroerde ondergrond gepland.

1.4 Bepaling van maatregelen

Hoewel de aanwezigheid van archeologische sporen op basis van het bureauonderzoek – waarin de geplande bodemingrepen werden geconfronteerd met archeologisch-historische gegevens over én de archeologische gaafheid van het projectgebied – wordt voor het onderzoeksterrein geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Op basis van het bureauonderzoek kan echter niet ontegensprekelijk de afwezigheid van een bewaard archeologisch bodemarchief in het projectgebied worden aangetoond. Anderzijds stelt dit onderzoek een lage verwachting op voor archeologische erfgoed uit diverse periode, met uitzondering van de Romeinse tijd die een matige verwachting krijgt toebedeeld. Deze matige inschatting kan echter naar laag worden bijgesteld en dit gezien

de geringe oppervlakte van de bodemingrepen die de interpretatie van eventuele sporen sterk zal bemoeilijken. In confrontatie met de gekende toestand op het terrein kan worden aangenomen dat de bodemingrepen zich grotendeels ter hoogte van de huidige verhardingen/zone met nutsleidingen in het zuiden, dan wel ter hoogte van een recent gedempte vijver plaatsvinden, en zijn zo quasi volledig binnen een reeds geroerde ondergrond gepland.

Op te merken is bovendien dat deze werken in meerdere kleinere delen onder te verdelen zijn die plaatsvinden in een eerder beperkte zone rondom het bestaande en te behouden woonhuis. De kans op kennisvermeerdering wordt daarom als gering ingeschat, waardoor de uitvoer van een vervolgonderzoek kosten-baten te duur is.

Een Programma van Maatregelen werd dan ook niet opgemaakt. De aannemer/uitvoerder van de werken is wel gehouden aan de meldingsplicht van archeologische vondsten. Deze melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht. De context zit vervat in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden.

BIBLIOGRAFIE

CGP: Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

Baillien D., *Tongeren en zijn straten door de eeuwen heen*, Tongeren, 1995.

Baillien H., *Het Leurenkwartier en de zuidelijke stadsverdediging van Tongeren*, in *Het Oude Land van Loon*, 9, 1954, 105-113.

Baillien H., *Sprokkelingen over Tongeren en omgeving: 9. De Jekerpoort*, in *Het Oude Land van Loon*, 9, 1954, 174.

Baillien H., *De molens van Sint-Jan te Tongeren*, in *Limburg*, 55, 1976, 198-211.

Baillien H., *Tongeren. Van Romeinse civitas tot middeleeuwse stad*, (Maastrichtse Monografieën), Assen, 1979.

Bink M., *Tongeren. Plinius-terrein. Archeologisch onderzoek van resten uit het laat-paleolithicum, de ijzertijd en de nieuwe tijd*, (BAAC-rapport 06.177), 's-Hertogenbosch, 2007.

Borgers K., M. Steenhoudt & E. van de Velde, *Tweede en derde fase van het archeologisch onderzoek 'Anicius' aan de Elfde Novemberwal te Tongeren*, Rapportage, Leuven, 2009.

Borgers K. & M. Steenhoudt, *Tongeren: Vermeulenstraat 3*, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), *Archeologische Kroniek van Limburg 2007*, in *Limburg-Het Oude Land van Loon*, 89, 2, 2010, 150-154.

Breuer J. & H. Van de Weerd, *Les fouilles de Tongres en 1934 et 1935*, in *L'Antiquité Classique*, 4, 1935, 489-496.

Couchez K., *Daar waar het Romeins schoentje wringt*, Masterproef Archeologie UGent, 2016.

De Geyter G., *Toelichtingen bij de geologische kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 34-Tongeren. 1:50.000*, Brussel, 2001.

de Schaetzen Ph., *Opgravingen op Broekberg te Tongeren in augustus 1936*, in *De Postrijder*, 05-09-1936, 2.

De Schaetzen G., *Découvertes romaines à Tongres en 1937*, in *L'Antiquité Classique*, 12, 1, 1943, 37-46.

De Winter N., *Het archeologisch onderzoek op de hoek van de Pliniuswal en de Bilzersteenweg te Tongeren*, (Aron-Rapport 21), Sint-Truiden, 2009.

Ervynck A., K. Vandevorst & E. Oomen, *De Onze Lieve Vrouw Basiliek van Tongeren. Een ontzettend lang verleden*, Leuven, 2014.

Geerts R., *Romeinen onder het schoolplein. Een archeologische opgraving op het schoolplein van de VIIIO Humaniora te Tongeren*, (ADC rapport 3999), Amersfoort, 2015.

Gerits J., *Historische steden in Limburg*, Gent, 1989.

Helsen J., W. Moermans, P. Severijns & E. Vandeplas, *2000 jaar Tongeren. 15 vóór Chr. tot 1985*, Hasselt, 1988.

Huybrigts F., *L' hypocauste rue de St-Trond, à Tongres*, in *Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg*, XXII, 1904, 308-316.

Janssen G., *Les enceintes de la ville de Tongres*, in *Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg*, VII, 1865, 25-56.

- Marinis T., *Urban Conservation Project in Hemelingenstraat*, Tongeren, Leuven, 2004.
- Mertens J., Korte bijdrage tot het Romeins stadsplan van Tongeren, in Baudot M.P. (ed.), *Miscellanea in honorem Josephi Remigii Mertens*, (Acta Archaeologica Lovaniensia 25), Leuven, 1986, 143-148.
- Meylemans E., Analyse van de morfologie en bewaringstoestand van een deel van het Romeinse aquaduct van Tongeren (prov. Limburg) met gebruik van het DHMV en erosiemodellering, in *Relicta. Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen*, 4), Brussel, 2009, 81-98.
- Nouwen R., *Tongeren. Een Romeinse stad in het land van Tungri*, Tongeren, 2012.
- Pacquay J., *Tongeren voorheen. Geschiedkundige schets*, Tongeren, 1934.
- Raepsaet-Charlier M.-Th. & A. Vanderhoeven, *Tongres au Bas-Empire romain*, in Ferdière A. (ed.), *Capitales éphémères. Des capitales des cités perdent leur statut dans l'Antiquité tardive*, (Revue Archéologique du Centre de la France, Suppl. 25), Tours, 2004, 51-73.
- Reygel P. & E. Wesemael, *Opgraving op het Vrijthof te Tongeren. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Technum NV en de stad Tongeren*, (Aron-Rapport 100), Sint-Truiden, 2011.
- Scheepers A.-M., *Tussen Brand en revolutie. De collegiale kerk en het kapittel van Onze-Lieve-Vrouw te Tongeren 1677- 1797*, Tongeren, 2009, 2 dln.
- Sevenant M. e.a., *Ecodistricten: Ruimtelijk eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen, I-III*, Brussel, 2002.
- Steenhoudt M. & M. Smeets, *Het archeologisch vooronderzoek aan de Holle Helverik te Tongeren*, (Archeo-rapport 238), Tienen, 2014.
- Ulrix F., *Het Romeins stadsplan van Tongeren*, in *Het Oude Land van Loon*, 13, 1958, 263-272.
- Vanderhoeven A. e.a., *Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Hondstraat te Tongeren (prov. Limburg). Interimverslag 1989*, in *Archeologie in Vlaanderen*, II, 1992, 65-88.
- Vanderhoeven A. e.a., *Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Minderbroedersstraat te Tongeren (prov. Limburg)*, *Archeologie in Vlaanderen*, IV, 1994, 49-74.
- Vanderhoeven A., *The earliest urbanisation in Northern Gaul: some implications of recent research in Tongres*, in Roymans N. (ed.), *From the sword to the plough. Three studies in the earliest romanisation of Northern Gaul*, (Amsterdam Archaeological Studies, 1), Amsterdam, 1996, 189-260.
- Vanderhoeven A., *Das vorflavische Tongeren: die früheste Entwicklung der Stadt anhand von Funden und Befunden*, in Precht G. (ed.), *Genese, Struktur und Entwicklung römischer Städte im 1. Jahrhundert n. Chr. in Nieder- und Obergermanien*, (Xantener Berichte, 9), Mainz, 2001, 157-176.
- Vanderhoeven A., *Tongres au Haut-Empire romain*, in Hanoune R. (ed.) *Les villes romaines du Nord de la Gaule. Vingt ans de recherches nouvelles. Actes du XXVe colloque international de HALMA-IPEL UMR NR 8164*, (Revue de Nord, Hors Série. Collection Art et Archéologie, 10), 2007, 309-336.
- Vanderhoeven A., *The Late Roman and early medieval urban topography of Tongeren*, in R. Annaert e.a. (eds), *The very beginning of Europe? Cultural and Social Dimensions of Early-Medieval Migration and Colonisation (5th-8th century)*. Archaeology in Contemporary Europe Conference Brussels – May 17-19 2011, Brussel, 2012, 135-146.
- Vanderhoeven A., *The Late Roman Town of Tongeren in Germania Secunda*, in N. Roymans e.a. (eds), *Social Dynamics in the Northwest Frontiers of the Late Roman Empire*, (Amsterdam Archaeological Studies 26), Amsterdam, 2017, 127-178.

- Vanderhoeven A., *The slow and difficult search for early medieval Tongeren*, in Kars M. e.a. (reds), *Rural riches & royal rags. Studies on medieval land modern archaeology*, presented to Frans Theuws, Zwolle, 2018, 60-64.
- Vanderhoeven A., *Rapport van de vondstmelding aan de Hemelingenstraat 37 te Tongeren*, in voorbereiding.
- Vanderhoeven A. e.a., *Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Kielenstraat te Tongeren (prov. Limburg). Interimverslag 1990-1993. Deel 1. De vóór-flavische bewoning*, *Archeologie in Vlaanderen*, II, 1992, 89-146.
- Vanderhoeven A. e.a., *Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Minderbroedersstraat te Tongeren (prov. Limburg)*, *Archeologie in Vlaanderen*, IV, 1994, 49-74.
- Vanderhoeven A. & M. Vanderhoeven, *Confrontation in Archaeology: Aspects of Roman Military Presence in Tongeren*, in F. Vermeulen, K. Sas & W. Dhaeze (eds), *Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest*, (Archaeological Reports Ghent University, 2), Gent, 2004, 143-154.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, *De opgravingen aan het Vrijthof*, in *Tongerse Annalen*, 9, 1995, 59-61.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, *Tongeren: 11de Novemberwal*, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), *Archeologische Kroniek van Limburg 1996*, Limburg-Het Oude Land van Loon, 77, 1, 1998, 44-45.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, *Tongeren: Vermeulenstraat 1*, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), *Archeologische Kroniek van Limburg 1996*, Limburg-Het Oude Land van Loon, 88, 4, 2009, 374-378.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, *Tongeren: Vermeulenstraat 2*, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), *Archeologische Kroniek van Limburg 1996*, Limburg-Het Oude Land van Loon, 89, 2, 2010, 147-150.
- Vandewal S., *Van castellum tot monasterium naar castrum. Onderzoek naar de versterkingen en gebouwencomplexen rond de OLV-kerk van Tongeren tussen de tiende en de zestiende eeuw: context, analyse en synthese*, (De Bulletin, 5), Tongeren, 2019.
- Van de Weerd H. & J. De Laet, *Inhumatiegraf te Tongeren*, in *Antiquité Classique*, 16, 1, 1947, 130.
- Vanvinckenroye W., *Het "Hypocaustum" in de Sint-Truiderstraat te Tongeren*, in *Limburg*, 50, 1971, 193-203.
- Vanvinckenroye W., *Opgravingen te Tongeren 1963-1964 door het Provinciaal Gallo-Romeins Museum*, (Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum Tongeren, 8), Tongeren.
- Vanvinckenroye W., *Tongeren. Romeinse stad*, Tielt, 1985.
- Vanvinckenroye W., *Some reflections on Tongeren (prov. Limburg) in the Augustan era*, in M. Lodewijckx (ed.), *Archaeological and Historical Aspects of West-European Societies. Album Amicorum André Van Doorselaer*, (Acta Archaeologica Lovaniensia, Monographiae 8), Leuven, 1995, 109-121.
- Verhelst K., *Archeologisch onderzoek Tongeren-Industriezone Oost, 2006-2007*, ongepubl. rapport.
- Verstraelen A., *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 34-Tongeren*, Leuven, 2000.
- Van Ranst E. en Sys C., *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*, Gent, 2000.
- Veldman H. e.a. (red.), *Aan de rand van de Romeinse stad Atuatuca Tungrorum. Een archeologische opgraving aan de Beukenbergweg in Tongeren*, (ADC Monografie 16/ADC rapport 3600), Amersfoort, 2014.
- Vynckier G., *Verslag controle en registratie van een terrein aan de Watertorenstraat te Tongeren*, ongepubliceerd.
- Wyns S., *Tongeren, de oude busstelplaats fase 1. Een Definitief Archeologisch Onderzoek*, (Vlaams Archeologisch rapport 2/ADC Rapport 1293), Amersfoort, 2010.

Websites:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2583>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140056>

dov.vlaanderen.be

klip.agiv.be

<http://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1024695¶m=inhoud&ref=search>

<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1023317¶m=inhoud&ref=search>

<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/Code_van_Goede_Praktijk.pdf

https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf

www.cartesius.be

www.geopunt.be

www.ngi.be

www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/downloads/140915_LV_RWO_Brochure_regelgeving.pdf

